

İDARE MERKEZİ
ANKARA, İstanbul Caddesi
Maarif Eminliği yanında

İSTANBUL BÜROSU
İstanbul, Ankara Caddesi
Nº — 87

HAYAT

Fiatı her yerde 15 kuruş
seneligi, posta ile 7,5 Türk Lirası
(Ecnebi Memleketlere 7,5 Dolar)

Abona ve ilan için İstanbul
bürosuna muracaat edilir
Yazı işlerinin mercii Ankara
merkezidir

Hayata, daima hayata.. Dünyaya daha çok hayat katalım!

— NIETZSCHE —

Cilt: IV

Ankara , 22 Teşrinisani , 1928

Sayı: 104

GARBIN MEŞHUR ARTİSTLERİNDEN

VAN DYCK

Hayat ve eserleri üzerinde tetkikler

Muharriri : Pr. VAHİD

Hiç bir sanatkâr yoktur ki muhtelif devirlerde ve muhtelif memleketlerde bu artist derecesinde bu güne kadar mutlak bir suretle teveccüh ve rağbete mazhar olmuş ve şöhreti de bunun kadar her türlü münakaşanın fevkinda bulunmuş olsun.

Münekkitler bunun hakkında daima sitayişkârane bir lisan kullandılar. XVII-ci asırda Flandra meslekinin en yüksek mertebesini temsil etmekle beraber yine o asırda yaşamış olan ve üstadı bulunan Rubens-in [*] kat'î tefevvuk ve tekadümüne de hâlel vermemektedir.

Van Dyck, derslerinden hayli istifade etmiş olduğu o şanlı üstadından belki daha az debdebeli ve daha az velut isede daha gerçekten artisttir. Aşîkârdır ki *artist* ile *Nâkış* kelimeleri hiçte birbirinin müteradifi değildir; zira teknik yani tarzi fennîsi kusursuz olan bir adamda büyük bir artiste mahsus meziyetler mevcut olmayabilir.

**

Van Dyck 1599 senesi martının 22 ci günü *Anvers*-de dünyaya geldi. Babası zengin idi. Güzel terbiye gördü, bir kaç lisan öğrendi. Dinç, hararetli ve sevimli bir mizaca, zekavetli bir simaya malik idi. Zarafeti ve etvarının necabeti kendini tanıyanlar üzerinde büyük bir cazibe icra etmişti.

Hayatının ibtidaları hakkında çok şey malum değildir, yalnız resme istidadı ziyade olduğu bilinmektedir.

1608 senesinde Rubens İtalya ve İspanyadan avdet ederek *Anvers* şehrinde yerleşmişti. Ecnebî memalikinde ihraz ettiği şöhret ve

Flandranın diğer nakışlarına karşı haiz bulunduğu tefevvuk her tarafta nazari dikkati kendi üzerine pek ziyade celbediyordu. Bu sebeple Van Dyck - in o sırada Rubensin atelyesine girmeye ne kadar can atmış olduğunu söylemeye hacet varmı? İşte o atelyede büyük üstadın etrafındaki nakışlara iltihak etti. Orada o kadar terakki etmiş ve Rubensin teknikini de o derece kapmış idi ki bu devreye mensup bazı tablolar üstada atfolunduğu hâlde belki de Van Dyckin elinden çıkmadırlar. Zaten Rubens bile onu «şakirtlerinin en eyisi» diye yadederd. Daha yirmi yaşında iken şöhret kazanmıştı. Bu iki artist müştereken çalışırlar idi.

Naklederler ki bir gün Rubens sehpa üzerinde nâtemam olan bir levhayı atelyesinde brakararak görmeye çıkmıştı. Şakirtler onun ne usulde çalışdığını görmeye merak ederler. İçeri girmelerine hizmetçinin muvafakatini iatihsal ederler. Fakat eyi görmek için birbirlerini itüp kaktıkları esnada içlerinden biri levhanın üzerine düşer ve onu bozar. Hepsi şaşırır ve onları bir korkudur alır. Ustadın avdetinden evel tamire karar verirler ve bunun için de ittifak ile Van Dycki intihap ederler.

Ertesi sabah Rubens tamir olunan kısmı göstererek bir gün evel başlamış olduğu ve hiç de beyenmediği şeklin bu gün nasıl olup da böyle islah edilmiş bulunduğu hayran olduğunu anlatırken vak'ayı kendisine izah ederler. Bunun üzerine Van Dyckin yaptığına takdirhan olarak genç şakirdini tebrik eder, tablosunu öylece brakarak ona hiç dokunmamağa karar verir ve şakirdine her hâlde

İtalyaya bir seyahat icra etmesini tavsiye eder.

Filhakika o vakitler artistler için İtalyaya seyahat adeta tahsillerinin zarurî bir mütemmimi idi. İtalya Renesansının şöhretleri bütün Avrupaya münteşir olan o nefis asarını gidüp tetkik etmeleri lâzım idi. Aceba bu usul gerçekten o kadar istifadeli miydi?

Bu mesele pek eskiden mevcut olduğu gibi bu gün dahi mevzuu bahs olmaktadır. İtalyada ikamet etmekle büsbütün bozulmuş birçok Holandalı ve Flandralı sanatkârlar bu gün göz önünde dir! Üstadının İtalyaya seyahatinden evel ve sonra yaptığı eserleri birbiriyle mukayese edince Van Dyck bu seyahata pek de arzu ve heves göstermiyordu. Fakat üstadı o memlekette gördüğü harikaları, onların ne mükemmel bir dereceye varmış eserler olduğunu ve hatta kendi tarzını bile o büyük numunelere göre değiştirmiş olduğunu öyle hararetle, öyle iştihak ile anlatır idi ki bu seyahata nihayet Van Dyck karar verdi.

1623 senesinde ve 24 yaşında *Anversten* hareket etti; bir müddet dolaştıktan sonra nihayet *Roma*ya geldi ve pek eyi kabul edildi. Orada *Rafaeli* tetkik ettikten sonra *Floransayı*, *Bolonyayı*, *Mantuyu*, *Padu* ile *Napoliyi* ziyaret etti. Fakat asıl bir an evel görmeyi arzu ettiği *Venedik* mesleki idi. Bu cihetle vakit kaybetmeden o şehre gitti.

Anverste çalıştığı zaman bahşisini pek çok işittiği *Titsianonun*, *Tintorettonun* ve sair üstatların harikulade portreleri önünde hiç de inkisarı hayale oğramadı, kendi de şevk ve heyecane geldi ve zaten

[*] Hayat: sayı 40

kendi telvin tarzı dahi hemen değişiverdi. Venediklilerin o şa'saali ve yaldızlı lâtif zıyasını temessüle çalıştı ve bilhassa Titsianoyi tetkik etti.

Bu gün Avrupa müzelerine dağılmış bulunan eserlerini tetkik etmek ve bu suretle Anversten azimetinden sonra teknikinin ne gibi tadilâta oğradığını araştırmak faide-den halî değildir. Venedikten sonra Van Dyck daha bir müddet muhtelif şehirleri gezdi ve nihayet Flandraya avdet etti. Eskiden zaten büyük olan şöhreti bu seyahetler sebebiyle bir kat daha büyüdü. Her kes, ve bilhassa Rubens, 'avdetine muntazır idi. İtalyanların kendi üzerinde ne gibi bir tesir icra ettiğini anlamaya her keste bir merak var idi. Nihayet 1626 senesinde memleketine döndü. Vücade getirdiği eserler tabî her kes tarafından pek ziyade takdir olundu.

Lâkin Van Dyckin her ne kadar kuvetli hâmleri var idisede kendi memleketinde rüfekasından bazıları onu çekemediler, aleyhinde bulundular. Nihayet İngiltereye gitmeye karar verdi. Orada kiral birinci Şarl sanaati terğip ediyor, her milletin sanatkârlarına karşı pek ziyade sehavetkârâne davranıyordu. Şu halde eyi bir fırsat demek idi. Zaten Rubens dahi siyasî bir memuriyet ile oraya gittiği zaman Van Dycki tavsiye etmişti. Filhakika Van Dyck kırıldan gördüğü lutuf ve iltifatı onun bir çok defa portrelerini yapmakla ödedi.

Artık siparişler her taraftan yağıyor idi, Van Dyck da fiatı artırmıştı. İngilterenin hemen de bütün asılzadegânının portrelerini yaptı. Ondan sonra pek tantanalı bir hayat geçirdi, sofrasına en meşhur büyük zatlara davet etti.

Aldığı bütün siparişleri icra etmek, ve azim olan masraflarına teka-bül edebilecek kadar ziyade para kazanmak için o da Rubens gibi bir atelye tesis ederek bunda bir çok artistleri çalıştırdı. Bu cihetle

o devirdeki tablolarında yalnız ellerle başlar onundur, halbuki elbise ve teferruat muavinleri tarafından yapılmıştır. İşte bu sayededir ki on senelik bir müddet içinde takriben 350 tablo meydana getirmiştir; bunlardan 38 zi birinci Şarlin, 35şi Kiraliçanın, bir çokları da Kiralzadelerin tasvirleridir; fakat kendi elinden temamiyle çıkmış olan eserler *Louvre* müzesinde mahfuz olan ve buraya dercedilen portre ile *National Gallery*-de bulunanlardır.

Van Dyck, portresini yapacağı kimselere gün ve saat tayin eder ve portreye hiç bir vakit bir saattan ziyade çalışmazdı. Saat geçti mi ayağa kalkar, tasvirini yaptığı zata bir *reverans* yaparak onu selamlar ve bu suretle o gün için kâfi olduğunu ifham ederek başka bir gün ve saat tayin olunurdu. Ondan sonra uşağı gelir, fırçalarını temizler, başka bir *palet* hazırlar ve diğer zat artistin nezdine kabul olunurdu.

Van Dyck sonraları İngilterede Lordlardan birinin kızıyla evlendi; zavcesi vakia drahome getirmedisede zamanının en harikulade güzellerinden sayılır idi. Van Dyck gündüz hiç durmaksızın nakşederek, ve gecelerini de zevk ve huzuzat içinde geçirerek hayatını mütemadî bir saiy ve humma içinde tüketir idi. Nihayet bu tarzı maişetin tesirlerini duymaya başladı: henüz nisbeten genç olduğu hâlde *Goutte* dedikleri nekris illetine oğradı, pek çabuk hastalandı. Her ne kadar birinci Şarl kendisini tedavi eden doktora şayet onu kurtarır ise 300 lira vereceğini vait ettisede 1641 senesi kânunuevelinin 9cu günü ancak 42 yaşında olduğu hâlde vefat etti. Bu büyük artiste gayet muhteşem bir cenaze alayı yapıldı ve İngilterede *Saint Paul* katedraline defnedildi.

Bu âli sanatkâr hususiyle portre yapmakta bu güne kadar hürmet ve tebciye mazhar olmuş bir üstat olmak üzere tanılmıştır. Van

Dyckin bilhassa İngilterede nüfuz ve tesiri büyük olmuştur. İngilterenin xviii ci asırdaki meşhur portretistleri ondan ilham aldılar. Portreleri gerçekten asari nefisedendirler. Bunlar öyle tasvirlerdir ki fevkal'ade canlıdırlar, bakışları sizi takip eder, size bağlanır, sizi zaptu rameder, zihninizde yer eder.

*
**

İngiltere kralı birinci Şarlı avda gösteren ve buraya dercolunan levhayı tahlil edelim:

1635 senesinde nakşedilen bu portre huzuzat ve debdebe ve darat muhibbi olan bu kralın zarif ve nazik tavrı edasını pek mükemmel surette gösteriyor:

Kiral burada bir eli kalçasında ve kılıç tarafında bulunduğu, sağ elini de bastonuna dayamış olduğu hâlde başını çevirmiş sükunet ve emniyetle bakıyor. Arkasındaki iki hizmetciden biri paltosunu tutuyor, öteki de sabırsızlıkla toprağı deşen atı durduruyor.

Bu sükûnetli manzara içinde şu hükümdarın halim, sakin ve zarif tavrına bakup da oğradığı akibeti, ölümüne sebep olan siyasî dramı hatırlamamak mümkün mü? Uzakta görinen deniz kraliçe *Henriette* - in firar ve nefyini derhatır ettiriyor. Geçmekte olan yelkenli gemi de *Cromvell* - in Amerikaya azimet için bineceyi; ve fakat kendisine mukadder olan rolü oynamak üzere İngiltere toprağında Meclisin iradesiyle kaldığından dolayı binmemiş olduğu gemi olsa gerektir.

Bu levhada nakş dahi dikkate şayandır. Pek zinetkârâne olan terkinbin umumî hey'etindeki mükemmeliyet, gayet ince bir ahenkte olan gök yüzü, sonra da hizmetkârla seyis ve attan mürekkep olan ve renkleri bilhassa daha muhteriz ve daha hafif bulunan grubun ön tarafında kralın zarifâne duruşu, pek tatlı sarı renkte olan çizimleri, kısa pantolonunun güzel kırmızısı, beyaz ipekten olan caket, kalçasına

dayanan ve hakikî bir renk ile parlayan kolu, velhasıl tablonun en koyu rengini teşkil eden siyah şapkası ve bununla mükemmel bir tezat hasıl etmekte olan ve levhanın en ince ve nazik bir kısmı olan kehriba rengindeki çehresi, bütün bunlar hoş a gidiyor ve insanı cezbediyor.

Bunda olduğu gibi diğer tasvirlerinin kâfesinde de Van Dyck kendi modellerini yaşamaktan mes'ut bir tavurda ve hali hazırda hiç bir korkuya malik olmadıkları bir tarzda göstermiştir. Halbu ki Van Dyckin kendisi bile yaklaşmakta olan fırtınanın ilk gürlemelerini işitmiş idi. Birinci Şarhın portresini nakşettiği sırada ufuk tehditkâr olmağa başlamıştı. Hatta vaziyeti maliyesinden dolayı kiral Van Dyck-in 200 lira takdir ettiği bu tablo için ancak 100 lira verebilmiş idi. Her hâlde saray nâkışı fırtınanın tahribatına uğramaktan kurtuldu ve fırçasının ebediyete mazhar kılınmış olduğu bu zatlara fırtına dağıtmazdan evvel vefat etti.

Fakat ona mukabil bu eser hayli maceralara uğradıktan sonra nihayet 1771-de XV ci Luinin gözdesi *Madame du Barry* - nin eline düştü ve onun ikametgâhını tezyin etti. XV ci Luinin vefatında 24.000 ingiliz lirasına XVIci Lui tarafından satın alındı ve nihayet *Louvre* müzesine intikal etti ki bugün orada bu büyük üstada lâyık bir mevkide mahfuz bulunmaktadır.

VAHİD

şimdiye kadar babilimden yaşıldığı için bu kadını deñiçe blastışa, kuzkavkne mullağade itek için avrar vabram aidiyehk, avk احترازلینه اینانيله. یه حق یوله, واپورده, ترمده, نرده اولورسه اولسون, ارزو ایدن بر ارککک تجاوزینه معروض قالاچق بر مخلوق کلیور. بوتلق یوزندن قادین جنت کی وطننده, او وطنک عینی ارکک اولادینک حقوقه مالک دکلدر. بر ارکک هانکی ساعتده اولسه بریره کیده و آرزو ایتهدیکی ایچون هیچ برشی یاماز, هیچ بر تجاوزده معروض قالماز. فقط عینی جدی قادی عینی ساعتده یوله چیقاریکز, اولک بو مملکتده تک باشنه کزیمکه حق یوقدر. چونکه اومطلقا تجاوزده معروض قالاچق بر مخلوقدر. کورولیورکه بو مملکتده آسایش یالکز طاهری شکلیله قبول ایدله ملیدر. اوبله معنوی آسایش سز لکلر واردرکه اولری پولیسله, ژاندارمه ایله ده کل, معارف اوردوسیه ازاله ایتک ایجاب ایدر. حقیه مدنی اولامز ایچون کولکشمش بر جوق باطل تلقیریزی کوکندن قازیمق ایستر. اککنمک آرزو ایدن, قادین ارکک, کیم اولورسه اولسون, بو آرزوسنی اظهارده حرذر. فقط آرزو ایتیه نه تجاوز ایتیمک شرطیه... یا کلس تلقیرک ویردیکی قوتدن جسارت آلوبده بوتجاوزی یاپانلر, برکون کندیلرینک نه قادین مدنی اولدقلمینک فرقنه بلکه وارد جکلدر.

طاغ باشنده ناموسلی بر قادینه تجاوز ایتیمکه, شهرده عینی قادینه عینی نظرله باقی, ایچرده کیزلی اولان عینی وحشتی کوستربر. برنده شخص, مدینتک ایجاباتندن اوزاقده قالدینی ایچون سربست, دیکرنده ایسه, اولک دائره سی ایچنده محصوردر. فقط قلبده, قافاده اوله دقدن صوکر مدینتک دائره سی ایچنده بولونق, کندینی کیزلشمش بر جانی اولغه بکزمه. نه یازیق که بو کناهلری بزمه شمدی به قادیار تلقیر مباح کوسترمشدی. نه زمان انقلابه آتلاق, بزمده کوزلیمز آچیلدی. شمدی بولری کوره بیلورز. کوره یلمکده بر خصلندر. دیمکه ازاله سی ایچون چالیشه جفز.

İFFET HALİM

تقی یوزندن آسایشزادک

برلکده کی ایشلریمز فضلله لاشدیفندبری اکثری دفعه لر کیچ وقت تره نلرله عودت ایتیمکه مجبور اولیورم. کچنلرده حیدر پاشادن قادینلرله تخصیص ایدیلن قومپارتیانلردن برینه بیدم. وقت کیچ اولدینی ایچون کیمسه لر یوقدی, کتابی آچدم, اوقومغه دوام ایتدم. تره نک حرکتندن صوکر, یاغزده کی واغوندن ایکی آدام بزم واغونه آتلادیلر وقوریدوره کچدیلر. قومپارتمانده تک باشنه بر قادینک اوطورمه سی اولرله بو جسارتی ویرمک ایچون کافیدی. باشی کتابندن هیچ قالدیرمایان بر قادینک قاپوسی اوکنده دقیقه لرجه دورمقده بر بآس کورمیورلردی, زیرا ایچریده هم بر قادین واردی, هم یالکزدی, همده کیچ دونیوردی.

اولدیم یرده قالمشدم. واقعا مدنی بر مملکتده بر قادینه هر هانکی بر ارککک تجاوز ایتک حدی دکلدر. فقط جدی بر قادین هر هانکی متجاوز بر نظرک بیه یوقیره کندیسنه چور بیه سنی ایسته مزسه بوندن فور تولق ایچون نه یاسین?

بر آنده بویه کیچ دوندیم ایچون کندیمی قباحتل کی بولدم. آکلشیلان چیرکین واسکی تلقیر بی بیه بر آرزو تحکمی آلتنده بولوندریور. فقط جوق کچمه دی, اوقوز کی کوروندیمک کتابک سیاه سطرلری اوستنده, بر جوق لزوم سز قناعتلر, حقیقه مدنی اولق ایچون لازم کلن خصلتلر, تلق یوزندن وجوده کلن آسایش سز لکلر, بردنبره مفکره مدن کلدی, کچدی... آرزو جوق مدنی مملکتلرده اوطورانلر قادینلک وضعیتده اسکیه نسبتله جوق, اما پک جوق فرق اولدینی بالطبع کورورلر. سوقاقده بر برلینه تصادف ایدن هر هانکی بر ارککک قادین آکلاسمق ایسته یورلرسه, ارککک اسکیمی کی ساعتلرجه طولاشماسنه, قادینک آرزو ایتدیکی حالده, صرف قادینلق یامق ایچون فضلله بر استغنا کوسترمهنه لزوم قالمشدر. نیجه بو, پک طبعی ویک مدنی بر حالدر. چونکه ایچنده بویه بر آرزوسی بولسانلر بو آرزوی بر طاقم یالانچیلقلرله سوسله یوب رول یاقمده دوام ایدرلرسه, آرزوسی اولمایانلرک شرفلرینه تجاوز ایتشی بولونورلر. حقیق مدنی بر مملکتده کیمسه نک کیمسه به تجاوزده حق یوقدر.